

GUSTAV MEYRINK

NETOPIERE

SEDEM POVIEDOK

EUROPA

GUSTAV MEYRINK

EUROPA

Vydanie knihy z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

U. fond
na podporu
umenia

Gustav Meyrink *Netopiere; Sedem poviedok*

Preklad © Katarína Széherová 2022

Redakčná úprava © Martin Plch 2022

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabec 2022 **bee&honey**

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2022

Ako šesťdesiaty zväzok edície Premena

vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2022

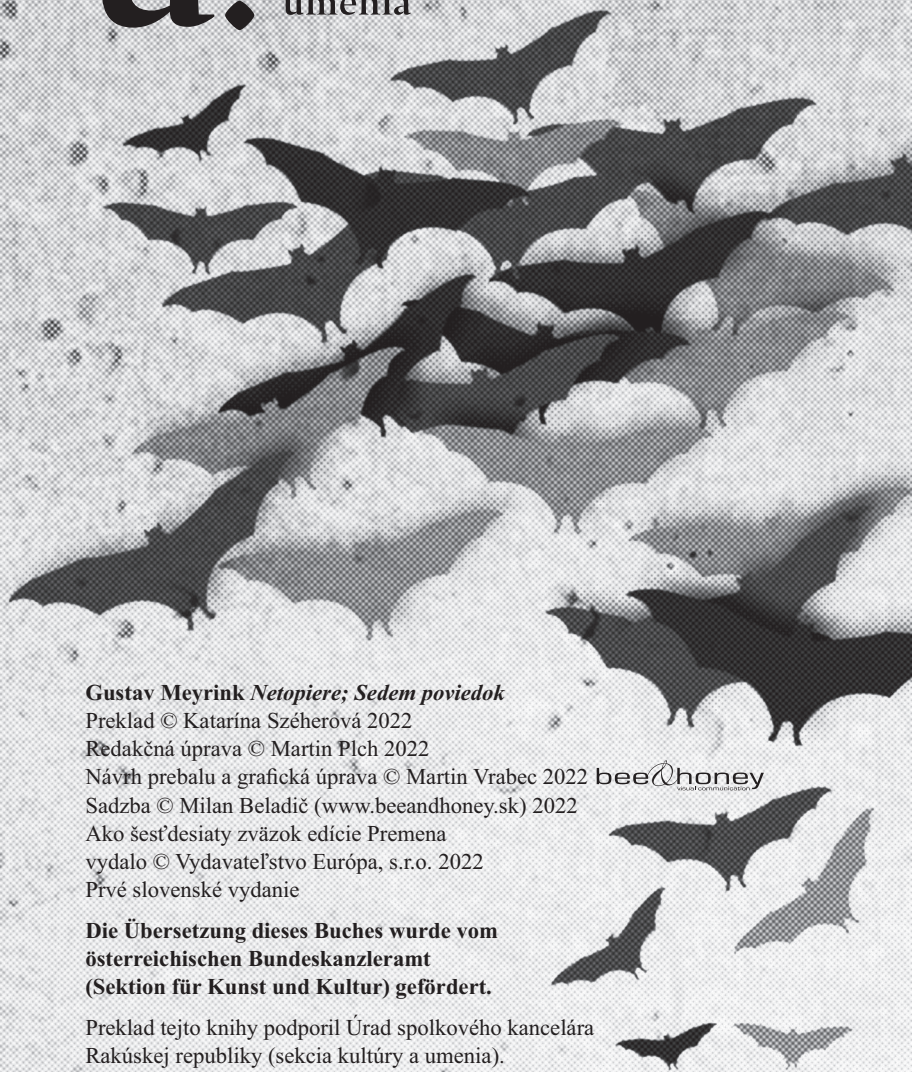
Prvé slovenské vydanie

**Die Übersetzung dieses Buches wurde vom
österreichischen Bundeskanzleramt
(Sektion für Kunst und Kultur) gefördert.**

Preklad tejto knihy podporil Úrad spolkového kancelára
Rakúskej republiky (sekcia kultúry a umenia).

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-8237-005-1

NETOPIERE

SEDEM POVIEDOK

edícia
PREMENA
zväzok 60

Majster Leonard

Majster Leonard meravito sedí v gotickom kresle a naširoko otvorenými očami uprene hľadá pred seba.

Žiara plameňa z horiaceho raždia v malom kozube plápolá na jeho vypláznutom rúchu, ale nedarí sa jej utkvieť na nehybnosti, ktorá majstra Leonarda obklopuje. Kľže sa mu po dlhej bielej brade, zbrázdenej tvári a stareckých rukách, ktoré sú v mŕtvolnom tichu akoby zrastené s hnedou a so zlatom vyrezávaných lakt'ových opierok.

Majster Leonard upiera zrak na okno, za ktorým snehové mohyly vo výške človeka obklopujú polozrúcanú, takmer prepadnutú zámockú kaplnku, kde sedí. V duchu však za sebou vidí holé, úzke, prázdne steny, biedne lôžko a krucifix nad červotočivými dverami – v rožnom výklenku vidí krčah s vodou, bochník vlastnoručne upečeného bukvicového chleba a nôž s vrúbkovanou kostenou rúčkou.

Počuje, ako vonku mrazom praskajú obrovité stromy, a vidí, ako z konárov obalených bielobou visia cencúle, iskriace v ostrom, prenikavom mesačnom svite. Vidí vlastný tieň, ako lomeným oblúkom padá z okna a rozohráva strašidelnú hru so siluetami jedlí na trblietavom snehu, keď plamene triesok v kozube naťahujú krky alebo sa krčia. Potom zas vidí, ako sa tieň náhle scvrkne do podoby capa na čier-no-modrom tróne a výčnelky operadla pripomínajú diabolské rohy nad špicatými ušami.

Hrbatá starena z miliera, ktorý leží hlboko v údolí na opačnej strane močariska hodinu cesty odtiaľ, sťažka šmatle po lese a ťahá za sebou sánky s raždím. Vyľakane vytriešťa oči do oslepujúceho svetla a nechápe. Pohľad jej padne na diabolský tieň v snehu. Neuvedomuje si, kde je a že stojí pred

kaplnkou, o ktorej kolujú povesti, že v nej prebýva posledný potomok vznešeného rodu zaťaženého kliatbou nesmrteľnosti.

S hrôzou sa prekríži a s podlamujúcimi sa kolenami chvatne odkrivá späť do lesa.

Majster Leonard ju v duchu kúsok sprevádza na ceste, po ktorej sa vybrala. Necháva za sebou čierne obhorené trosky zámku, kde je zasypaná jeho mladosť, ním to však neotrasie. Preňho je všetko prítomnosť, bez utrpenia a jasná ako útvár z farebného vzduchu. Vidí sa ako dieťa, hrajúce sa pod mladou briezku s pestrofarebnými kamienkami, a zároveň sa vidí ako starec, sediaci pred vlastným tieňom.

Vynára sa pred ním matkina postava s večnými trhavými pohybmi tváre. Všetko na nej sa chveje sústavným nepokojom, iba pokožka na čele je nehybná, hladká ako pergamen. Pevne obopína oblú lebku, ktorá sa tak podobá na hladkú slovinovú guľu, akoby bola žalárom bzučiaceho mušieho roja nesústredených myšlienok.

Počuje nepretržitý, ani na sekundu neustávajúci šuchot jej čiernych hodvábných šiat, ktorý vyplňa priestory zámku ako nervy bičujúce svišťanie miliónov hmyzích krídel, preniká škárami v podlahe a stenách a okráda o pokoj ľudí a zvieratá. Dokonca aj veci podliehajú moci jej úzkych pier, stále pripravených rozkazovať. Predmety sú vo večnej pohotovosti a žiadny si netrúfa cítiť sa tu ako doma. Matka pozná život sveta len z počutia. Hľadanie zmyslu bytia pokladá za zbytočné a za výhovorku lenivcov. Verí, že si plní povinnosť voči životu len vtedy, keď v dome od skorého rána do neskorého večera panuje bezcieľne mravčie hemženie, nezmyselné premiestňovanie vecí sem a tam, keď až do noci horúčkovo vyčerpáva a vysiluje svoje okolie. Myšlienku nikdy nedokončí, len čo sa jej zrodí v mozgu, okamžite ju zmení na unáhlený, bezúčelný čin. Je ako napred uháňajúca sekundová ručička v hodinách, ktorá si vo svojom trpasličom formáte namýšľa,

že svet by ustrnul, keby tritisícšesťsto ráz dvanásťkrát za deň nepreskackala koldokola, netrpezlivo mrviaca čas na prach, a ktorá sa nemôže dočkať, kedy rozvážne hodinové ručičky dlhými ramenami dajú pokyn zvonu, aby sa rozoznel.

Neraz ju uprostred noci vymrští z postele posadnutosť a ona prebudí služobníctvo. Hneď a zaraz je treba poliať kvetináče, stojace v nedozerných radoch na okenných rímсах. Nie je jej jasné „prečo“, stačí, že ich „treba“ poliať. Nikto sa neodváža protirečiť, každý zmĺkne čeliac neúspechu, ktorý by priniesol šermiarsky súboj rozumu s bludičkou.

Rastliny nikdy nezapustia korene, lebo ich denne presádza. Vtáky si nikdy nesadajú na strechu zámku, v krdľoch križujú oblohu v temnom sťahovavom pude, zahrnú raz sem a raz tam, tu nahor a tam nadol, raz sa premenia na bodky, inokedy sa rozťahujú a zmršťujú ako čierne trepotavé ruky.

Dokonca aj slnečné lúče sa večne chvejú, lebo stále fúka vietor a ženúce sa mračná im zacláňajú svetlo. Vietor ustavične, od rána do večera, od večera do rána, rozhojdáva a rozčechráva lístie a konáre stromov. Ani plody nikdy nedozrejú – už máj odveje všetky kvety. Okolitá príroda ochorela nepokojom na zámku.

Majster Leonard hľadá na seba, ako sedí pred počtovou tabuľkou, má dvanásť rokov, rukami si zapcháva uši, aby nepočul búchanie dverí, ustavičné chodenie slúžok hore-dole po schodoch a prenikavý piskot matkinho hlasu. Nič nepomáha. Číslice sa menia na čriedu hmýriacich sa zlomyseľných škriatkov, frnkajú mu skrz mozog, nos, ústa a oči raz von, raz dnu, kypí mu z nich krv a horí pokožka. Skúša čítať – márne, písmená mu tancujú pred očami sťa neuchopiteľný roj komárov. „Vari si si ešte neurobil úlohy?“ vyplašia ho matkine pery. Nevyčká však na odpoveď. Jej šialené jasnomodré oči omaciavajú všetky kúty, či niekde neleží prach. Neexistujúce pavučiny treba odmiestť metlou, nábytok treba premiestniť, vytisnúť von a znova vtisnúť dnu, skrine treba rozobrať

a skontrolovať, či sa v nich nezahniezdili mole. Odskrutkujú a znova priskrutkujú nohy stola, prudko otvárajú a zatvárajú zásuvky, premiestňujú obrazy, zo stien vytrhávajú klince a povedľa ich opäť zatĺkajú. Vecí sa zmocňuje zúrivosť, kladivo letí z rúčky, priečky rebríka sa lámu, vápno sa mrví z plafónu – nech zaraz príde murár! –, zadierajú sa prachovky, klince padajú z rúk a miznú v škárách dlážky. Strážny pes na dvore sa odtrhne z reťaze, rinčiac ňou vbehne dnu a zhodí stojacie hodiny. Malý Leonard sa opäť ponorí do knihy a zatne zuby, aby zachytil zmysel čiernych krivolakých hákov-bákov, ktoré mu z nej zaradom bežia v ústrety. Má si sadnúť niekam inam, stoličku treba vyprášiť! S knihou v ruke sa oprie o okennú dosku – tú treba umyť a natrieť nabielo. Prečo len všade zavadzia? A či si konečne urobil úlohy? Matka vzápätí vybehne von. Služky majú všetko nechať tak, bežať za ňou s lopatami, so sekerami a s palicami, keby v pivnici náhodou boli potkany.

Okenná doska je spolu natretá, na stoličkách chýbajú sedadlá a izba pripomína rozvaliny. Srdce dieťaťa rozožiera tupá, bezhraničná nenávisť k matke. Každá jeho bunka dychtí po tichu, túžobne očakáva noc. No ani spánok neprináša úľavu, zmätené sny trhajú myšlienky, z jednej sú zrazu dve, tie sa navzájom honia ako pri love a nikdy sa nedostihnú. Svaly sa nedokážu uvoľniť, celé telo zostáva v stálom strehu pred bleskovo padajúcimi povelmi, aby vykonal takú či onakú nezmyselnú vec.

Každodenné hry v záhrade neprýstia z mladistvej chuti zabaviť sa, matka ich bez rozmyslu nariaďuje, ako všetko, čo robí, aby ich v nasledujúcej minúte zastavila. Dlhšie zotrvávanie pri jednej veci sa jej javí ako zaseknutie, je presvedčená, že s ním musí zápasit' ako so smrťou. Dieťa si netrúfa vyjsť zo zámku, je stále v dosahu, cíti, že niet úniku. Stačí jeden príďaleký krok a z otvorených okien vypadne hlasné slovo a pribrzdí mu nohy.

Sabína, sedliacke dievčatko, ktoré býva v čel'adníku pod zámkom a je o rok mladšie ako on, vída Leonarda len z diaľky, a keď sa im podarí na pár minút stretnúť, rozprávajú v uponáhľaných nesúvislých vetách ako ľudia, ktorí na seba volajú náhlivé slová z okoloidúcich lodí.

Starý gróf, Leonardov otec, je chromý na obe nohy, celé dni sedí v kresle vo svojej knižnici, jednoducho sa chystá čítať. Lenže ani tu nemá pokoj. Nervózne matkine ruky sa každú hodinu prehrabávajú v knihách, utierajú z nich prach a oklepávajú im dosky. Na zem padajú záložky. Zväzky, ktoré dnes ležia tu, zajtra ležia na policiach, alebo sa vršia na hromadách, keď tapety za regálmi zrazu treba vydrhnúť chlebom či kefou. Ak je grófkou istý čas v inej časti zámku, hľadavý pocit očakávania, že sa môže každú chvíľu vrátiť, stupňuje utrpenie z duševného zmätku.

Až večer, keď sa rozhoria sviečky, vkráda sa malý Leonard za otcom, aby mu robil spoločnosť. K rozhovoru však nedochádza. Delí ich akási sklenená stena, cez ktorú je nemožné dorozumieť sa. Starec podchvíľou so vzrušene predklonenou tvárou otvára ústa, akoby sa horko-tažko odhodlával povedať svojmu dieťaťu niečo dôležité, niečo závažné, ale slová mu zakaždým uviaznu v hrdle. Nuž opäť zovrie pery, mlčky a nežne hladká rozhorúčené chlapčenské čelo. Pohľad mu pritom odbieha k dverám, skadiaľ ich každú chvíľu môžu vyrušiť.

Dieťa neurčito tuší, čo sa v starej hrudi odohráva: že práve plnosť srdca, nie jeho prázdnota núti otcov jazyk mlčať. Znova mu do hrdla stúpa trpká vlna nenávisti k matke, ktorú v myšlienkach nejasno spája s hlbokými vráskami a s vystrašeným výrazom starcovej tváre v poduškách invalidného kresla. Prebúda sa v ňom tiché želanie, aby jedného rána našli matku v posteli mŕtvu. K trýzni nepretržitého vnútorného nepokoja sa pridávajú muky pekelného očakávania – v zrkadle sleduje matkine črty, či sa v nich neobjavuje stopa choroby, s nádejou

pozoruje jej krok, či neodhalí známky nastupujúcej únavy. Ale táto žena má pevné zdravie, matka nepozná slabosť. Čím viac ľudí v jej okolí chorľavie a chradne, tým viac síl čerpá.

Od Sabíny a služobníctva sa Leonard dozvedá, že jeho otec je filozof, mudrc, a že v tej hromade kníh je obsiahnutá čistá múdrosť. Prijíma detské rozhodnutie, že túto múdrosť dosiahne. Neviditeľná bariéra, ktorá ho delí od otca, možno padne, vrásky sa mu vyhladia, užialená starecká tvár opäť omladne.

Ibaže mu nik nevie povedať, čo to tá múdrosť je. Vzletné slová kňaza, na ktorého sa obráti: „Bázeň Pánova, to je múdrosť,“ ho úplne zmätú.

Že to nevie matka, je nad slnko jasnejšie. Pomaly mu z toho vychádza poznanie, že všetko, čo matka robí a čo si myslí, je isto pravý opak múdrosti.

Keď sa ocitnú chvíľku sami, pozbiera odvahu spýtať sa otca, čo je to múdrosť – bez okolkov, bez súvislostí, ako človek, ktorý zo seba vyrazí volanie o pomoc. Pozoruje, ako na otcovej hladko oholenej tvári pracujú svaly v úsilí nájsť vhodné slová, primerané zvedavému detskému rozumu. Jemu samému bezmála pukne hlava z krčovitého úsilia pochopiť zmysel reči.

Správne tuší, prečo tie vety vychádzajú z bezzubých úst tak náhlivo a prerývane – je v tom opätovný strach, že ich matka vyruší, tieseň, že tie posvätné zrnká môžu byť zneuctené, keď ich zasiahne deštruktívny chladný závan, ktorý z matky sála, že sa môžu premeniť na jedovatú bylinu, ak ich syn nesprávne pochopí.

Všetka synova snaha pochopiť je márna, na chodbe už počuť hlasné náhlivé kroky, prenikavé úsečné rozkazy a desivý šuchot čiernych hodvábných šiat. Otcove slová sú čoraz rýchlejšie, syn ich skúša lapať, aby si ich zapamätal a neskôr o nich popremýšľal, chytá ich ako svištiace nože – vyšmykujú sa mu, zanechávajú krvavé rezné rany.

Udýchané vety: „Už samotná túžba po múdrosti je múdrosťou.“ „Skús v sebe nájsť pevný bod, proti ktorému vonkajší svet nič nezmôže, dieťa moje.“ „Na všetko, čo sa deje, hľad' ako na namaľovaný neživý obraz a nepripusti, aby ťa to zasiahlo.“ sa mu vrývajú do srdca, ale na tvári majú masku, pod ktorú sa mu nedarí preniknúť.

Chce sa pýtať ďalej, dvere sa rozletia, posledné slová: „Umožni času, nech ťa obteká ako voda.“ mu ovanú ucho. Dnu sa vrúti grófka, na prahu sa prevrhne vedro, po dlaždi-
ciach tečie špinavá záplava. „Nezavadzaj! Bud' užitočný!“ zaznie mu prenikavo za päťami, keď v zúfalstve trieli dole schodmi do svojej izby...

Obraz detstva vyhasína a majster Leonard opäť vidí za oknom kaplnky biely les v mesačnom svite – nie ostrejšie a nie slabšie ako scény zo svojej mladosti. Pred jeho stuhnú-
tým krištáľovým duchom sú skutočnosť a spomienka rovnako neživé aj živé.

Okolo nehučne beží štíhla líška. Sneh trblietavo stúpa na miestach, kde sa jej hustý chvost dotýka zeme. Z temna kme-
ňov zeleno zasvietia oči a vzápätí zmiznú v húštine.

Pred majstrom Leonardom ožívajú vyziabnuté postavy v biednych odevoch, tváre, bezvýrazné a bezobsažné, rôzne-
ho veku, a predsa tak čudne podobné. Počuje ich mená šep-
kané do ucha, nič nehovoriace bežné mená, ktoré sotva slúžia na rozlíšenie ich nositeľov. Nanovo v nich spoznáva svojich domácich učiteľov, prichádzajú a o mesiac odchádzajú. Mat-
ka s nimi nikdy nie je spokojná, prepúšťa jedného za druhým, nepozná dôvod a žiaden ani nehľadá. Nech prídu a hneď zas zmiznú ako bubliny vo vriacej vode. Leonard je mladík s vy-
háňajúcim páperím nad perou a vysoký už ako matka. Keď
stoja oproti sebe, oči majú v rovnakej výške, ale syn musí zakaždým odvrátiť zrak. Neopováži sa urobiť pokus, ktorý ho
jednostaj láka a dráždi – pripútať jej prázdny, roztržitý pohľad
a vypáliť doň smrteľnú nenávisť, ktorú k nej pociťuje. Vždy

keď ju prehltné, cíti, ako mu v ústach horknú sliny sťa žľč a vypúšťajú do krvi jed.

Hľadá a prehrabáva sa vo svojom vnútri, a nemôže objaviť dôvod, prečo je bezmocný voči tejto žene s nepokojným netopierím cikcakovitým letom.

Chaos pojmov sa mu krúti v hlave ako uháňajúce koleso, každý úder srdca vyplavuje do mozgu nové rozvaliny rozpracovaných myšlienok a vzápätí ich odplavuje preč.

Plány, čo nie sú skutočnými plánmi, nápady, čo sami seba popierajú, želania bez cieľa, slepé nenásytné túžby, ktoré sa tlačia a navzájom triešťa, sa vyplavujú z hlbokých krútnav a vzápätí sa vstrebávajú späť. Výkriky sa dusia v hrudi a nedarí sa im preniknúť na povrch.

Leonarda chytá divoké kvílivé zúfalstvo, stupňuje sa zo dňa na deň. V každom kúte sa mu desivo zjavuje nenávidená matkina tvár. Keď otvorí knihu, strašidelne mu vyskočí v ústrety. Netrúfa si listovať zo strachu, že ju zas uvidí, neodváža sa obzrieť, aby za ním nestála živá. Každý tieň nadobúda tvary obávaných črt, jeho vlastný dych šušťí ako jej čierne hodvábne šaty.

Zmysly má boľavé a citlivé ako odkryté nervy. Keď leží v posteli, nevie, či sníva alebo bdie, a keď ho konečne premôže spánok, vyrastie zo zeme jej postava v košeli, zobudí ho a sykne: Leonard, už spíš?

Lomcuje ním nový, podivne vrúcny pocit, zvierá mu hrud', prenasleduje ho a núti vyhľadávať Sabíninu blízkosť, pričom mu nie je jasné, čo od nej chce. Je dospelá a nosí sukne po členky. Šuchot jej šiat ho dráždi ešte väčšmi ako šuchot šiat jeho matky.

Dorozumieť sa s otcom už nie je možné. Jeho ducha zahľahuje hlboká noc. Domáci zhon v pravidelných odstupoch hrôzostrašne pretína starcovo stonanie. Každúckú hodinu mu umývajú tvár octom, presúvajú kreslo, trýznia umierajúceho na smrť.

Leonard si zaryje hlavu do vankúša, aby nepočul – sluha ho ťahá za rukáv: „Preboha živého, rýchlo, rýchlo, starý pán gróf umiera!“ Leonard vyskočí, nechápe, kde je. Ako to, že svieta slnko, prečo nie je temná noc, keď mu zomiera otec? Zatacká sa, meravými perami sa uisťuje, že sa mu to všetko len sníva. Zamieri do izby chorého. Krížom visia na šnúrach rady mokrých uterákov, v ceste stoja koše, cez otvorené okno fúka vietor a vzdúva biele plátno. Skadiaľsi z kúta zaznieva chrčanie.

Leonard strhne šnúru, bielizeň mokro plesne na podlahu. Odstrčí ju preč, prebojuje sa ku kalným očiам, ktoré sa naňho slepo a strnulo upierajú z kresla. Keď padne posledná šnúra, vrhne sa na kolená a pritisne si na čelo nehybnú ruku zvlhnutú smrteľným potom. Chce skríknúť slovo „otec“, ale nedá sa, zrazu mu v pamäti chýba. Má ho na jazyku, no v nasledujúcej sekunde ho s hrôzou zabúda. Hrdúsi ho šialený strach, že umierajúci sa už nepreberie, ak ho týmto slovom neosloví, že jedine toto slovo má tú moc, aby na krátky okamih vrátilo z prahu smrti hasnúce vedomie. Leonard si trhá vlasy a bije sa po tvári. Náhle sa k nemu rúti tisíc slov, iba to jediné, ktoré s blčiacim srdcom hľadá, sa nie a nie objaviť. Chrčanie pomaly ustáva.

Zamrie.

Znova sa ozve.

Prestáva.

Zmlkne.

Ústa sa otvoria.

Zostávajú otvorené.

„Otec!“ skríkne Leonard. Hľadané slovo je konečne tu, ale ten, komu je určené, sa už nehýbe.

Na schodoch nastáva frmol. Hlasy kričia, na chodbách dunia kroky, pes zavýja. Leonard to nevníma. Na meravej neživej